

DET BÄSTA FÖR BARNEN

– introduktion och mottagande av nyanlända

DENNA HANDBOK TILLHÖR:

HANDBOKEN ÄR PRODUCERAD AV PROJEKT BARNINTRODUKTION HÖSTEN 2012. VERSION 1.

Längst bak i boken finns ett usb-minne med kompletterande material.

Samma material finns även på www.barnintro.se

Faktaunderlag, texter och textredigering:

Pedagoger: Helene Kristoffersson (Bergs kommun), Orsolya Vas (Bräcke kommun), Pia Bredberg (Krokoms kommun), Ann Bornestig (Strömsunds kommun), Helen Jonsson (Åre kommun), Anna Andersson och Edith Simonsson (Härjedalens kommun)

Projektmedarbetare: Berit Holter, Lisa Persson, Sara Adelhult, Elisabeth Lindholm (projektledare) samt Anders Fabricius (styrgruppsledamot)

Foto och form: Sara Adelhult

FÖRORD

Alla våra barn

Varje år får Jämtlands län ett fantastiskt tillskott med barn och ungdomar från olika hörn av världen. Vi möter dem på affären, i trappuppgången, på fotbollsplanen, i skolan och på hälsocentralen. Men hur vi bemöter dem är lite olika. Ibland har vi mest fokus på de vuxna och deras väg ut på arbetsmarknaden medan barnens behov kommer i skymundan.

Av just den anledningen startades projekt Barnintroduktion 2010. Under tre år har projektets deltagare arbetat för att förbättra de nyanlända barnens situation och introduktion i skolan och i det svenska samhället. Projektet har bland annat arbetat med att sprida kunskap och förståelse. Lika viktigt har det varit att jobba för en samsyn och ett ökat samarbete mellan olika instanser och personer som möter barnen i sin vardag.

Här i handboken har vi samlat fakta, rekommendationer och goda råd. Längst bak i boken finns också ett usb-minne med mer material. Trots det är det långt ifrån komplett – lagar, regler och attityder ändras hela tiden. Låt innehållet leva, använd det som passar just din verksamhet, stryk det som blir inaktuellt och gör egna anteckningar.

Strömsund hösten 2012

Elisabeth Lindholm

PROJEKTLEDARE

PROJEKTFAKTA

Projekt Barnintroduktion i Jämtlands län har mellan åren 2010 och 2012 arbetat för att förbättra de nyanlända barnens situation och introduktion i skolan och till det svenska samhället. Målgruppen har varit barn mellan 0 och 19 år som fått kvotflyktingstatus av FN. Projektet har finansierats av Europeiska flyktingfonden, sex av länets kommuner och länsstyrelsen.

Innehållsförteckning

KAPITEL 1 – Bakgrund

Barnkonventionen	7
Människor på flykt	8–9
Vem gör vad?	10–11
Flyktingmottagningens arbete	12–13
Nya skollagen	14
Introduktion i skola och samhälle	18–19

KAPITEL 2 – Samtal

Den viktiga tolken	21–22
Samtal	23–24
Välkomst- och inskrivningssamtal	25

KAPITEL 3 – Lära för livet

Förskolan	29
Fritids	30
Kartläggning av tidigare kunskaper	31
Grundskola	32
FBK-särskild undervisningsgrupp	33–34
Sent anlända elever	35
Ämnesundervisning	36
Gymnasium och svenska för invandrare	36–37
Kontakter mellan hem och skola	37–38
Kompetensutveckling	38
Modersmålsundervisning	39–43
SVA – svenska som andraspråk	42–43
Studiehandledning	44
En meningsfull fritid	45
Föräldrastöd	46

KAPITEL 4 – Hälsa

Elevhälsa	49
Kris- och trauma	50
Posttraumatisk stressyndrom, PTSD	51–52
Förhållningssätt	54–55

KAPITEL 5 – Sammanfattning

Rekommendationer	59–61
Referenser/Länkar	62
Kontakter	63
Innehållsförteckning usb-minnet och hemsidan	66–67

KAPITEL 1 – Bakgrund

Barnkonventionen

Alla barns rättigheter ska respekteras, det är kärnan i FN:s barnkonvention. Hittills har 193 stater skrivit under konventionen som är en bindande överenskommelse. En del länder har också införlivat den i sin lagstiftning. Kanske blir det även verklighet i Sverige, i oktober 2012 bestämde regeringen att frågan ska utredas.

Konventionen består av 54 artiklar som på olika vis understryker barns och ungdomars behov och mänskliga rättigheter. Barnens rätt till hälsa, till yttrandefrihet och till sina båda föräldrar är några av punkterna liksom rätten till gratis grundskoleutbildning och språk. Sedan 1997 finns artikel 3 inskriven i utlänningslagen för att man alltid ska ta hänsyn till barnets bästa i beslut om uppehållstillstånd. UNICEF har till uppdrag att granska att länderna följer barnkonventionen.

Läs mer:

www.unicef.se/barnkonventionen

Artikel 1 – Ett barn, det är varje människa i världen som inte fyllt 18 år.

Artikel 2 – Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.

Artikel 3 – Barnets bästa ska alltid komma i främsta rummet.

Det finns även andra svenska lagar och förordningar som stärker barns rättigheter, bland annat:

Asylsökande barns rätt till utbildning och barnomsorg:

Skolförordningen 2011:185 4 kap 1–2§

Rätt till stöd och utbildning i modersmål:

Skollagen, 8 kap 10§ och 10 kap 7§

Rätt till studiehandledning på sitt modersmål och rätt till undervisning i svenska som andraspråk:

Skollagen 2011:185 5 kap 4, 14–15§

Människor på flykt

Antalet är ofattbart, men nästan 44 miljoner människor är på flykt undan krig, naturkatastrofer och terror. Det ser heller inte ut att bli mindre de kommande åren, FN:s flyktingorgan UNHCR menar att det istället blir fler och fler. För Sveriges del räknar Migrationsverket med att antalet asylsökande kommer att öka från årets cirka 44 000 till ungefär 54 000 nästa år, 2013. Det finns inget facit, men i genomsnitt brukar ungefär en fjärdedel av dem som söker asyl få uppehållstillstånd.

Jämtland och Gotland hör till de län i Sverige som har minst invandring, här är det bara fem–sex procent av befolkningen som är födda i ett annat land. I Stockholm och Skåne är det ungefär tre gånger så många människor som har rötterna i en annan del av världen. De senaste fem åren har Jämtland tagit emot omkring 300 flyktingar per år. Hälften av dem är barn och ungdomar. Framförallt har länet fått nya invånare från Afghanistan, Eritrea och Somalia. Som det ser ut just nu kommer många från Syrien att söka skydd i länet, och antalet mottagna flyktingar att flerdubblas.

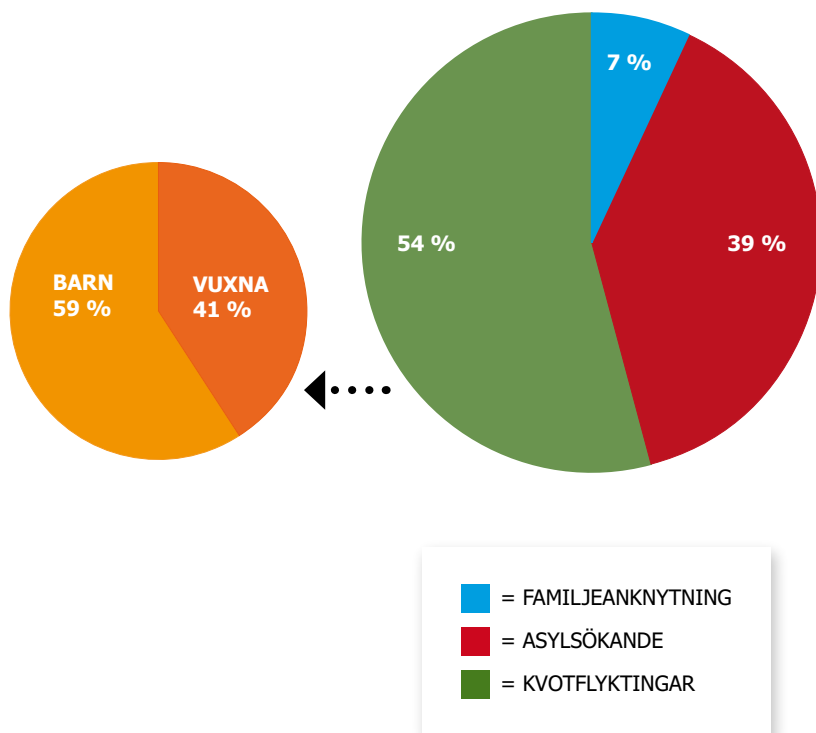
Kvotflykting: Sverige tar emot cirka 1 900 kvotflyktingar per år. Det handlar om särskilt utsatta människor som drabbats av förföljelse, krig och andra katastrofer. Personal från UNHCR har bedömt att de inte kan återvända hem och att det inte går att hitta någon annan, närmare lösning. Kvotflyktingar har till skillnad från asylsökande sitt uppehållstillstånd klart redan när de kommer till Sverige.

Asylsökande: Människor som tar sig till Sverige och söker skydd (asyl) kallas asylsökande tills dess att deras ansökan är behandlad. Om den asylsökande räknas som flykting eller ”skyddsbehövande i övrigt” får han eller hon uppehållstillstånd.

FLYKTINGAR TILL JÄMTLAND 2011

Under 2011 kom 379 flyktingar till Jämtland. Av dem var 54 procent kvotflyktingar, 39 procent asylsökande som fått uppehållstillstånd och 7 procent personer som sökt och fått uppehållstillstånd eftersom de har en nära släkting här (familjeanknytning). Sammanlagt var det fler barn än vuxna som kom till länet.

Vem gör vad?

Några viktiga delar i mottagandet

Kommunen

Det är kommunens ansvar att bosätta de nyanlända, tillhandahålla svenska för invandrare och samhällsorientering samt se till att barnen får utbildning och barnomsorg.

1. Flyktingmottagning/ Integrationservice

Flyktingmottagningen samarbetar med Migrationsverket, länsstyrelsen och andra kommuner. Den informerar bland annat skola och hälsocentral när nya flyktingar ska komma och vägleder de nyanlända under de första månaderna.

2. Från förskola till gymnasium

Förskolechef/rektorer och personal ansvarar för att introducera barn och vårdnadshavare i verksamheterna. De kartlägger barnets kunskaper och behov samt planerar undervisningen tillsammans med barn och vårdnadshavare.

3. Vuxenutbildning

Kommunen ansvarar för att det finns svenska för invandrare och samhällsorientering.

Migrationsverket

Ett av Migrationsverkets uppdrag är att uppskatta hur många nyanlända som förväntas komma till Sverige och beräkna behovet av platser för bosättning i kommunerna. Utöver detta har Migrationsverket bland annat ansvar för kommunplacering av kvotflyktingar.

Regionförbundet

Regionförbundet Jämtlands län är ett samverkansorgan där länets alla kommuner samt landstinget ingår. Regionförbundet arbetar bland annat med att initiera, samordna och stödja utvecklingsinsatser för förbättrad integration och för att främja samverkan. I uppdraget ingår att erbjuda kompetensutveckling i frågor som rör nyanlända. Regionförbundet ansvarar för att ta fram en regional integrationsstrategi.

Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen (AF) har sedan etableringsreformen infördes 2010 en central roll i mottagandet av nyanlända flyktingar. AF har huvudansvaret för kommunplacering (för alla utom kvotflyktingarna), sysselsättning och ekonomisk ersättning. Nyanlända vuxna i åldern 20 till 64 år som har uppehållstillstånd ska med några få undantag ha en så kallad etableringsplan. I planen ingår bland annat utbildning och praktik, med målet sysselsättning 40 tim per vecka. Syftet är att så snabbt som möjligt komma ut på arbetsmarknaden.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen förhandlar om och tecknar överenskommelser med kommunerna. Länsstyrelsen ska också verka för att länet på ett bra sätt kan ta emot och introducera nya flyktingar samt för att utveckla samverkan mellan länets kommuner och myndigheter.

Försäkringskassan

Betalar ut etableringsersättning till vuxna som har en etableringsplan hos arbetsförmedlingen. Ersättningen är jämförbar med kommunens försörjningsstöd.

Flyktingmottagningens arbete

– den första tiden

Migrationsverket har avtal med 272 av Sveriges 290 kommuner om mottagande av flyktingar. Arbetsförmedlingen har i uppdrag att varje år fastställa länsstal för mottagande av nyanlända. De utgår ifrån Migrationsverkets prognoser om hur många flyktingar som förväntas få uppehållstillstånd i Sverige. När fördelningen mellan länen görs tar arbetsförmedlingen hänsyn till bland annat bostadsmarknad, folkmängd och det som vägs tyngst, arbetsmarknaden. Varje länsstyrelse avtalar sedan med kommunerna hur många de har möjlighet att ta emot.

När kommunen svarat ja på en förfrågan från Migrationsverket att ta emot en kvotflykting börjar mottagningsprocessen. Arbets sättet kan variera i olika kommuner, men är i stora drag lika och kan delas in i tre faser.

Innan ankomst

Migrationsverket skickar information om namn, ålder och familjebild. Ibland kan flyktingmottagningen även få viss information om personers hälsa eller skolbakgrund. Flyktingmottagningen informerar i sin tur andra aktörer, som arbetsförmedling, skola och hälsocentral. I många kommuner utrustas en lägenhet med det mest grundläggande som behövs för att klara sig de första dagarna.

Första veckorna

Familjen eller personen hämtas på flygplatsen av personal från flyktingmottagning och en tolk. De följer med till den nya bostadsorten, visar lägenheten, berättar hur saker fungerar och vad det innebär att vara hyresgäst just där. De kan få en matkasse som ska räcka de första dagarna och information om vad som kommer att hända under den närmaste tiden.

Under de första veckorna får de nyanlända mycket information om allt ifrån tvättstuga till vad det innebär att ha fått uppehållstillstånd i Sverige. Så snart som möjligt blir personen folkbokförd vid skattemyndigheten. Utifrån de behov individerna har får de möta till exempel arbetsförmedlingen, förskola och skola och dem som anordnar utbildningen svenska för invandrare. De

får hjälp från flyktingmottagningen att skaffa id-kort, boka tid på hälsocentralen för hälsoundersökning, får information om hemutrustningslån från CSN för att kunna möblera sin lägenhet, och mycket mer.

Arbetsförmedlingen beslutar om rätten till etableringsersättning utifrån den nyanländes etableringsplan. Ersättningen betalas ut via försäkringskassan. I avvaktan på att utbetalning av etableringsersättningen ska komma igång betalar kommunen ut försörjningsstöd. Den kostnaden får kommunen sedan ersättning för från staten.

Första tre månaderna

De första månaderna stöttar flyktingmottagningen de nyanlända med praktiska saker som att läsa posten, fylla i blanketter och berätta hur saker fungerar i Sverige. Men allt eftersom tiden går ska arbetsförmedlingens handläggare och etableringslotsar ta över och vara de vuxnas stöd – och för barnens del blir stödet föräldrar, skolpersonal och alla andra som barnen möter i sin vardag.

Läs mer:

www.barnintro.se eller på usb-minnet som hör till handboken.

Nya skollagen

Den nya skollagen utfärdades 2010 av riksdagen och innehåller skolans alla verksamheter och skolformer. Lagen reglerar krav, rättigheter och skyldigheter och gäller såväl verksamheten som barnen/eleverna och deras vårdnadshavare. Som komplement till skollagen finns skolförordningen och gymnasieförordningen som reglerar verksamheten mer detaljerat.

	Skollagen SFS 2010:800	Skolförord. SFS 2011:185	Gymnasieförord. SFS 2010:2039
Likvärdig utbildning	1 kap 8–9 §§		
Särskilt stöd, utredning och åtgärdsprogram	3 kap 6–9 §§	5 kap 3 §	9 kap 1–9 §§
Rätten till utbildning	7 kap 2–3 §§		
Modersmål förskola	8 kap 10 §		
Modersmålsundervisning	10 kap 7 § 11 kap 10 § 15 kap 19 § 18 kap 19 §	5 kap 7–13 §§	4 kap 15–20 §§
Introduktionsprogram, språkintrödn	17 kap 3, 8, 12 §§		6 kap 1–8 §§ 6 kap 7–8 §§
Studiehandledning		5 kap 4 §	9 kap 9 §
Svenska som andraspråk		5 kap 14–15 §§	4 kap 11 §

”Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.”

SKOLLAGEN 3 KAP 3 §

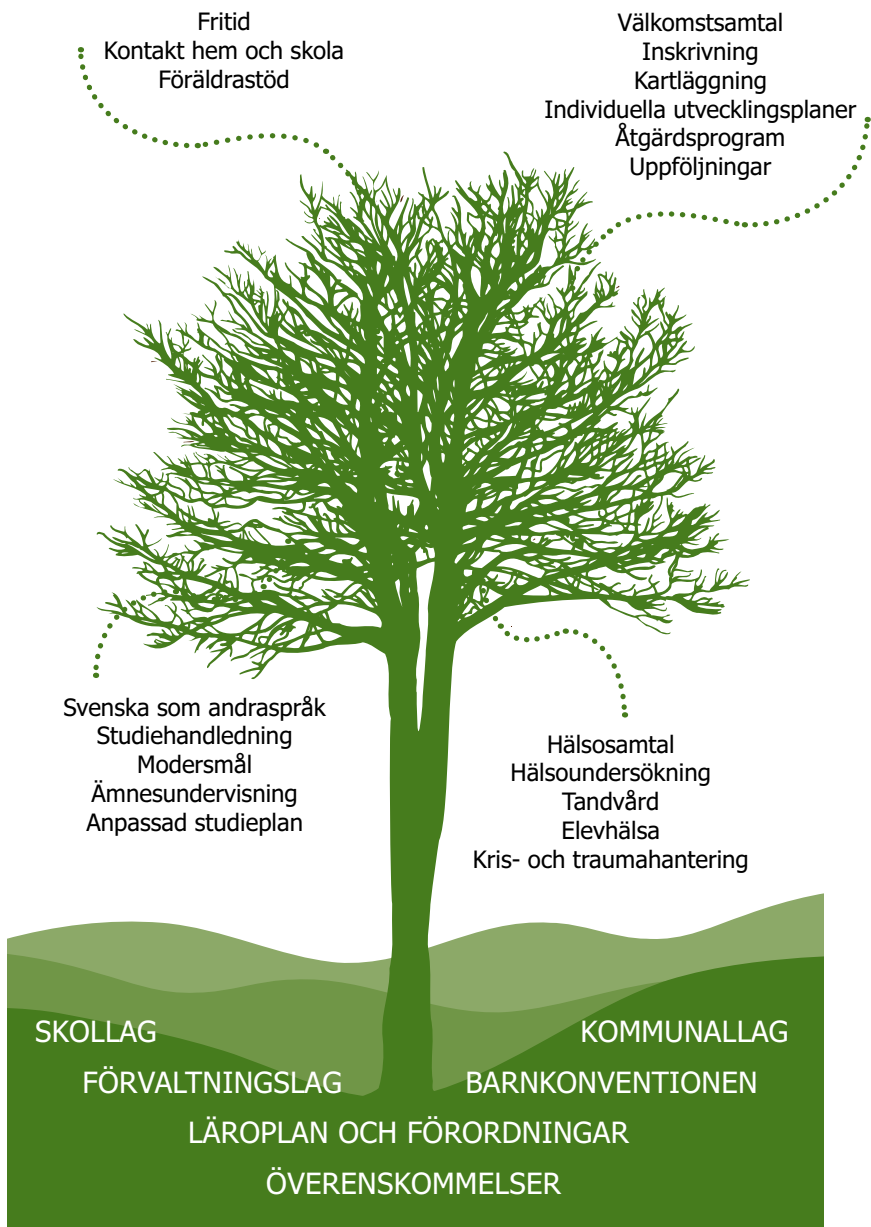

Introduktion i skola och samhälle

När ett barn kommer till Sverige är det många människor och myndigheter inblandade i mottagandet och introduktionen. Det är en lång process som tar flera år med många olika delar och moment. Alla lagar, regler och överenskommelser är en viktig grund för att skapa bra förutsättningar för barnet. Men lika viktigt är hur lagarna tillämpas och hur alla inblandade agerar. Det gäller att se varandra, se helheten och samverka – för att barnet ska få en bra start, utvecklas och må bra.

KAPITEL 2 – Samtal

Den viktiga tolken

Alla medborgare har rätt att få bra och begriplig information från kommunen, arbetsförmedlingen, landstinget och andra offentliga verksamheter. Det innebär att personer som inte pratar eller förstår svenska och personer som är allvarligt hörselskadade eller talskadade har rätt till tolk när det behövs. Förvaltningslagen (se §8) och flera andra lagar stärker den rätten. Det vill säga, en myndighet som handlägger ett ärende är skyldig att anlita tolk när det behövs och när det finns en tolk tillgänglig. Ett besök hos doktorn eller ett utvecklingsamtal på skolan är två tydliga exempel på situationer när det är lämpligt med tolk. Enligt lagen har också personer som inte förstår svenska rätt till skriftliga översättningar när det behövs.

De flesta kommuner och andra offentliga verksamheter har fleråriga avtal med en eller flera tolkförmedlingar. Det är brist på auktoriserade tolkar, men de tolkar som förmedlingen anlitar ska ändå vara lämpliga, professionella och följa så kallad god tolksed. Om man trots det inte tycker att samtalet fungerar har man alltid rätt att avbryta och begära en ny tolk.

När man bokar tolk ska man berätta om vilket ämne uppdraget handlar om för att vara säker på att få en tolk som kan området. Har man goda erfarenheter av en viss tolk kan man också begära att få samma tolk igen när man bokar. Det är även viktigt att berätta för tolkförmedlingen om både bra och dåliga erfarenheter. Tolken är antingen en person som är på plats i rummet eller en röst via telefonen. Båda sätten har sina fördelar, och som samtalsledare kan man alltid underlätta på olika vis. Vid telefontolkning kan man exempelvis beskriva rummet för tolken innan man sätter igång och berättar vilka som deltar i samtalet. Tolken ska också alltid kort presentera sig, men han eller hon måste inte tala om sitt hela namn, sin identitet.

God tolksed, fyra huvudpunkter

- » Tolken tolkar allt som sägs, utan att lägga till eller dra ifrån.
- » Tolken är neutral, det vill säga opartisk.
- » Tolken har tystnadsplikt.
- » Tolken tolkar i jag-form.

Goda råd inför tolksamtal

- » Kom ihåg att det oftast tar dubbelt så lång tid att tala via tolk som att kommunicera på ett språk.
- » Använd inte barn eller anhöriga som tolkar.
- » Planera samtalet. Anteckna i förväg det du vill ska komma fram under samtalet.
- » Ställ kontrollfrågor för att säkerställa att barnen/föräldern/klienten förstått.
- » Du ska behärska sakfrågan. Tolken ska behärska språkfrågan.
- » Tala med samtalspartnern, inte med tolken. Tala i jag- och duform.
- » Tala lugnt, tydligt och i lagom korta pass för att tolken ska hinna tolka.
- » Håll start- och sluttid. Tolken kan ha ett annat uppdrag efteråt.

Läs mer:

www.barnintro.se eller på usb-minnet som hör till handboken.

Samtal

Samtal kan föras på många olika sätt, i olika sammanhang, mellan olika personer och med olika mål. De nyanlända barnen och deras föräldrar deltar i både planerade och spontana samtal. Målet med dessa samtal kan vara att skapa förutsättningar för barnet eller ungdomen att få uttrycka sina tankar, känslor, synpunkter, kunskaper och erfarenheter kring sådant som händer eller som hänt tidigare. Det är viktigt att detta sker i deras egen takt och att vi vuxna finns där och lyssnar och bekräftar. Dessutom ska information kunna förmedlas i samtalet på ett sätt så att den verkligen når fram och eventuella missförstånd rätas ut.

Många av de nyanlända barnen är traumatiserade på grund av sina tidigare upplevelser, men det kan även bero på deras möte med Sverige. De kan hastigt ha behövt lämna sitt land, varit barnsoldater, sett sina föräldrar torteras eller mördas eller själv ha utsatts för övergrepp. I mötet med dessa barn krävs en mycket stor lyhördhet och respekt för barnets känslor och reaktioner. Förmågan att uppfatta och tyda barnens och ungdomarnas signaler kan vi utveckla genom att försöka se tillvaron med deras ögon. Det är bra att ha kunskaper om både traumatiserade barn och traumatiserade vuxna för att förstå den situation som barnet lever i.

En del barn behöver lång tid innan de berättar något personligt, de kan behöva bygga upp en nära relation först. Det kan också vara så att de inte vill berätta, att de inte minns, inte vill minnas eller blandar ihop olika händelser, vilket är lätt om man bott på många olika platser och upplevt svåra saker.

Ett bra samtalsklimat präglas av värme, empati och äkthet. Öppna frågor är en bra start för att få igång ett samtal, frågor som börjar med hur, vad, när, var eller vem. Barnet kan också uppmanas att beskriva, berätta, eller förklara. ”Förklara, vad var det som gjorde dig så ledsen?” ”Vill du beskriva vad som hände från början?” Det är viktigt att aldrig pressa ett barn eller en ungdom till att prata. Lika viktigt är det att hjälpa dem att se möjligheter och hopp.

För att fortsätta vara eller bli en bra samtalspartner för alla barn och ungdomar, oavsett om de är nyanlända eller uppväxta i Sverige så är det mycket betydelsefullt att ”bry sig om på riktigt” och att finnas tillgänglig när de har

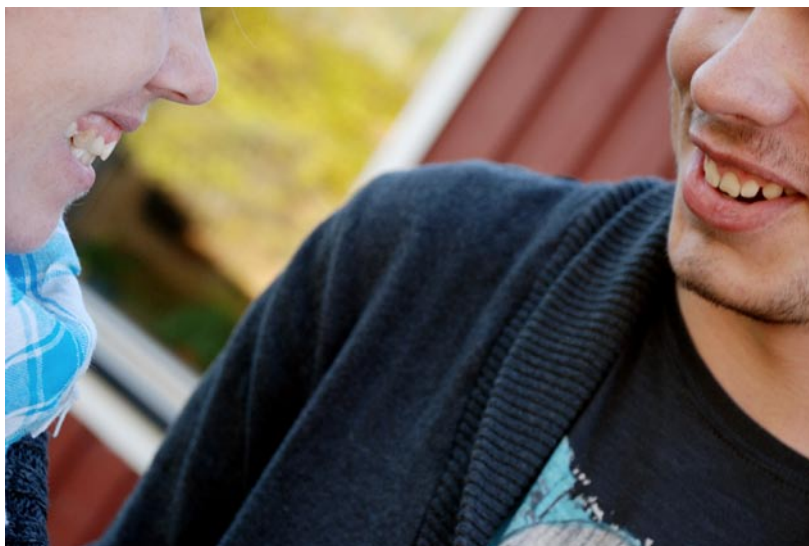
något viktigt att prata om. För de nyanlända barnen kan en sådan relation ibland vara helt avgörande för deras möjligheter att bearbeta tidigare upplevelser och att förstå sin nya tillvaro.

Tänk på:

- » Om barnet tar initiativ till ett samtal, ta vara på tillfället eller om det inte går, erbjud barnet att prata senare.
- » Låt barnet prata på sitt eget sätt, i sin egen takt och med sina egna ord.
- » Utnyttja tolk och hjälp barnet vidare när det behövs, exempelvis till skolans kurator eller andra med specialistkunskaper.

Läs mer:

www.barnintro.se eller på usb-minnet som hör till handboken.

Välkomst- och inskrivningssamtal

Det är viktigt att barnet och dess familj känner sig välkomna till den plats där de ska skapa sitt nya liv. Projekt Barnintroduktion rekommenderar att så snart flyktningbarnet kommit till kommunen ska handläggaren på flyktningmottagningen och den pedagogiskt ansvarige boka en tid med vårdnadshavare och barn för ett första samtal. Syftet med **välkomstsamtalet** är att föra en dialog och prata om skol- och familjesituationen man har haft i sitt hemland, hur man har upplevt den första tiden i Sverige och vilka förväntningar man har inför framtiden. Bilder kan vara ett bra stöd i samtalet.

Samtalet lägger grunden till barnets och familjens relation till skolan, vilket kommer att ha stor betydelse för hur den fortsatta kontakten utvecklas. Vid välkomstsamtalet deltar elev, vårdnadshavare, flyktinghandläggare, ansvarig skolpersonal och tolk. Blanketten som används vid detta tillfälle följer sedan barnet till det kommande inskrivningssamtalet. Det kan även vara lämpligt att *börja* informera om sådant som förälder och elev i den svenska skolan behöver känna till. Men var uppmärksam så att samtalet inte förvandlas till ett informationsmöte.

Nästa steg är **inskrivningssamtalet** som bör ske inom några dagar. Då kallas elev och vårdnadshavare till skolan där man träffar skolledare, mentor/ klasslärare, tolk och eventuellt elevhälsan. Den ansvariga skolpersonalen som var med vid välkomstsamtalet bör finnas med även denna gång för att skapa en något tryggare situation för barnet och dennes familj. Här görs en första, övergripande kartläggning av elevens tidigare skolgång och om det finns några särskilda behov som skolan behöver känna till.

Läs mer:

www.barnintro.se eller på usb-minnet som hör till handboken.

KAPITEL 3 – Lära för livet

Förskolan

Den svenska förskolan och skolan är på många sätt präglad av svenskt tanke-sätt och kultur. Vårt kulturarv, våra normer och värderingar tas många gånger för givna och påverkar arbetet med barnen och familjerna. Den insikten är viktig att ha med sig när vi möter människor som bär på andra, lika värde-fulla erfarenheter och kunskaper.

Att se det nyanlända barnet som en egen individ och skapa trygghet i vardagen med rutiner och aktiviteter som barnet kan känna igen är ett betydelsefullt förhållningssätt. Det är också viktigt att använda tolk både under inskolningen och när det behövs vid andra tillfällen, exempelvis vid utvecklingssamtal.

De flesta nyanlända föräldrar har en etableringsplan genom arbetsförmedlingen. Målsättningen är sysselsättning 40 timmar per vecka och det kan exempelvis vara praktik, undervisning eller självstudier i svenska. Alla har med andra ord individuella tider, och det går inte att sätta likhetstecken mellan tiderna på exempelvis svenska för invandrare (SFI) och hämtning på förskolan.

Det är under förskoleåldern som barnen börjar forma sin självbild och identitet. Barnens lärande i förskolan är grunden till det livslånga lärandet. Men för att kunna förbereda barnen måste förskolan ges möjlighet att samarbeta med grundskolan för att kunna se vad barnen ska förberedas till.

Det är tydligt i den nya skollagen att förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål. Det är nödvändigt att ha ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i förskolor där språket sätts in i ett sammanhang som ger mening och förståelse. Den tidiga språkutvecklingen är viktig för alla barn och modersmålet ska stödjas så tidigt som möjligt i förskolan. Initiativet till och ansvaret för modersmål i förskolan ligger hos förskolan, stödet måste erbjudas, men föräldrarna kan tacka nej. Pedagogerna är skyldiga att informera föräldrarna om fördelarna med flerspråkighet, om läroplanens intentioner och uppmuntra föräldrarna att tala sitt modersmål med barnet.

Finns det inte tillgång till flerspråkiga pedagoger kan den svenskspråkige

pedagogen tillsammans med föräldrarna ändå göra mycket för att stimulera barnets modersmål. Pedagogernas förhållningssätt till och kunskap om flerspråkighet har stor betydelse.

Tips till dig som är förskolepedagog finns på usb-minnet som hör till handboken och på vår hemsida: www.barnintro.se

Fritids

Fritidshemmets uppgift är att komplettera förskoleklassen och skolan och att möjliggöra för föräldrar att förena föräldraskap med förvärvsarbete eller studier. Enligt skollagen ska det stimulera barnens utveckling och lärande samt erbjuda dem en meningsfull fritid. Det har också en viktig uppgift att främja allsidiga kontakter och social gemenskap. Fritidshemmet ska i tillämpliga delar följa läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr11.

Kommunen är skyldig att erbjuda fritidshem till skolbarn till och med 13 år vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar. Även de elever som på grund av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska erbjudas utbildning i fritidshem. Förutom att barnet är i behov av särskilt stöd i svenska finns många andra aspekter att ta hänsyn till. På fritids får barnen möjlighet att utöver skoltid lära känna sina klasskamrater. Många barn har inte gått i förskola i sitt hemland och kan därför ha ett extra stort behov av den pedagogiska verksamhet som fritidshemmen erbjuder. Inom ramarna för fritids kan man också erbjuda läxhjälp.

För att de nyanlända barnen ska få stöd i att utveckla egna fritidsintressen, få nya kamrater och kunna ta del av olika fritidsaktiviteter ute i samhället är fritidshemmet viktigt. De nyanlända får lära känna närmiljön bättre och genom stimulerande utevistelser lära känna naturen och hur årstiderna ter sig i det nya landet.

Det kan vara en stor omställning att börja i skolan och samtidigt börja på fritids. Barnen möts av många nya vuxna och barn. Därför kan inskrivning på fritids få vänta till några veckor efter skolstart.

Kartläggning av tidigare kunskaper

Kartläggning av elevernas tidigare kunskaper är ett måste enligt Skolverket. *”För att undervisningen ska kunna anpassas till elevens tidigare kunskaper behöver en pedagogisk kartläggning av elevens erfarenheter av och kunskaper i alla ämnen göras.”* Skolverket anser också att skolan bör ha rutiner för hur – och av vem kartläggning ska genomföras och dokumenteras.

Många elever med invandrarbakgrund klarar inte den svenska skolans kunskapsmål och en bidragande orsak till detta enligt Skolinspektionen är att *”ett stort antal nyanlända elever får sin ämnesundervisning långt under sin kognitiva nivå.”*

En bred och systematisk kartläggning av tidigare kunskaper är nödvändigt för att kunna ge eleven undervisning på rätt nivå. Om kartläggningen och värderingen av elevernas tidigare kunskaper är bristfällig, saknas grunden för individuell planering, vilket i sin tur leder till att undervisningen inte blir ändamålsenlig och ibland till och med undermålig. Inledningsvis bör en kortare kartläggning genomföras med hjälp av tvåspråkig personal eller tolk. Modersmåls lärarna bör också bedöma språknivån på elevens modersmål.

Detta material fylls sedan på allt eftersom. En kartläggning måste få ta tid och genomförs i undervisningssituationen, med fördel under det första året i den svenska skolan. Den ska ge en bred bild av intressen, erfarenheter och förmågor. För att åstadkomma detta behövs ett samarbete mellan klass/ämneslärare, studiehandledare, modersmåls lärare och vårdnadshavare/föräldrar. Genom kartläggningen går det att individanpassa undervisningen bättre och därigenom ge nyanlända elever en god förutsättning för fortsatt kunskapsutveckling och öka förutsättningarna att klara kunskapsmålen i skolan. Kartläggningsmaterialet används sedan som underlag för en IUP, individuell utvecklingsplan.

Grundskolan behöver samverka mer med förskolan och ge återkoppling av erfarenheterna från kartläggningsarbete. Genom detta får förskolan feedback kring sitt arbete med barnens språkutveckling.

Det finns kartläggningsmaterial att tillgå som bl.a. producerats av Umeå universitet samt Linköpings universitet. Skolverket har även 2012 fått i uppdrag att ta fram ett nationellt material.

Elever har enligt skolförordningen¹⁾ och gymnasieförordningen²⁾ rätt till provning i samtliga ämnen och kurser i grundskola och gymnasieskola, med något undantag. Tyvärr utnyttjas denna rätt inte i någon större utsträckning. Lärare och skolledare uttrycker ofta att de inte har förutsättningar att pröva elever som inte kan tillräckligt mycket svenska.

Som ett komplement till olika tester och analyser kan skolan använda SIOP-metoden (Sheltered Instruction Observation Protocol). Då gör exempelvis en skolledare klassrumsbesök för att med hjälp av ett SIOP-schema studera förutsättningarna till språkutveckling i klassrummet.

Grundskola

När en kommun tar emot nyanlända elever till sina skolor är det viktigt att det finns tydliga och väl förankrade riktlinjer och rutiner, både hos skolpersonalen och inom kommunens organisation i stort. Enligt läroplanen är målet för alla elever att nå kunskapsmålen – och nyanlända elever är inget undantag.

Tydlig information till elever och vårdnadshavare minskar risken för missförstånd. Alla elever ska få information om mål och kunskapskrav, hur det går i skolan och vad han eller hon kan göra för att utvecklas ytterligare. Från och med höstterminen 2012 sätts terminsbetyg från årskurs 6 i grundskolan. Skolverket har tagit fram en informationsbroschyr om betyg och betygssättning riktad till vårdnadshavare till barn i grundskolan och grundsärskolan. Den finns på elva språk.

Den första tiden i skolan är för eleven en mycket viktig och intensiv period. Eleven, och dennes föräldrar, ska på kort tid bli introducerade i ett helt nytt skolsystem och nya sociala sammanhang. Utifrån inskrivningssamtalet och kartläggningen som görs fattar rektor beslut om elevens placering i lämplig klass. Riktlinjen är att eleven så långt som möjligt skall placeras i åldersadekvat klass.

---

1) SFS 2011:185, 7 KAP 16 §

2) SFS 2010:2039, 7 KAP 16 §

Förberedelseklass

– särskild undervisningsgrupp

Att bedriva undervisning för nyanlända elever i förberedelseklass, mottagningsgrupp eller liknande är ingen självklarhet. I Skolverkets föreskrifter nämns inte begreppet förberedelseklass utan man talar istället om att anpassa undervisningen efter elevens behov och där undervisning i *särskild undervisningsgrupp* ibland kan vara ett alternativ. Ett åtgärdsprogram måste då skrivas för eleven. Åtgärdsprogrammet ska följas upp och revideras.

Med förberedelseklass (FBK) tar man ett avsteg från principen att utbildning i grundskolan ska vara gemensam och sammanhållen. Sveriges kommuner och landsting, (SKL), konstaterar dock i en rapport från 2010 att möjligheten att arrangera utbildning i förberedelseklass behövs och att kommunerna ser denna form av undervisning som mest ändamålsenlig. Enligt Skolverkets råd bör skolan överväga vilka för- respektive nackdelar undervisning i klass eller särskild grupp innebär för den aktuella eleven och ha beredskap att förändra sin organisation.

Syftet med att arrangera undervisning i förberedelseklass är att ge eleven så goda förutsättningar som möjligt att nå målen och bidra till elevens inkludering i skolan. Eleven får en trygghet under sin första tid i Sverige och kan slussas in i skolkulturen steg för steg, för att övergången till reguljär undervisning ska bli så smidig som möjlig. Det förutsätter ett nära samarbete mellan skolans alla pedagoger och att eleverna får delta i aktiviteter i övriga klasser. Kan eleven delta i ordinarie undervisning i ämnen som de är bra i stärks självförtroendet och inlärningsprocessen stimuleras. Genom att arbeta ämnesövergripande³⁾ kan man också skapa bättre förutsättningar för naturliga sociala kontakter mellan eleverna på skolan så att inte förberedelseklassen blir en isolerad ö.

Förberedelseklass eller mottagningsgrupp skall vara en individuellt anpassad studieform för varje elev. Gruppindelningen bör vara flexibel, ibland utifrån språk och ibland utifrån kunskapsnivå, beroende på elevernas ålder och kunskaper. Utbildningen i klassen ska ge eleverna basen i det svenska språket, basen i det svenska skolsystemet samt regler och rutiner vid den

---

3) T.EX. ATT ARBETA KRING ETT TEMA, VÄVA IN FLERA ÄMNE OCH ÄVEN SAMARBETA MED ANDRA KLASSER.

aktuella skolan. Fokus måste dock ligga på undervisningens kvalitet och lärarnas kompetens. Lärarnas kunskaper i att lära ut till barn med annat modersmål är grundläggande liksom stöd i ämnesspecifik⁴⁾ svenska och studiehandledning.

Hur länge en elev går i förberedelseklass måste vara individuellt anpassat och baserat på elevens tidigare situation och hur eleven mår. Tiden i förberedelseklass skall dock vara under en strikt begränsad tidsperiod (6–12 månader) med gradvis övergång i alla ämnen. Övergången skall ske successivt i elevens starka ämnen i första hand, inte nödvändigtvis praktisk-estetiska. Det ger en mer positiv upplevelse för både eleven och mottagande lärare. Det är resultatet av kartläggningen och elevens egen vilja som ska styra. Risken för många elever är att de fastnar i förberedelseklassen. Många gånger är det osäkerhet hos lärarna i de mottagande klasserna som blir ett hinder.

Kommunikationen mellan lärare i förberedelseklassen och lärarna i de ordinarie klasserna är viktig för att rätt beslut tas om när eleverna ska övergå till ordinarie klass. Lärare i förberedelseklass kan överlämna information kontinuerligt. Till exempel ge en prognos för utslussning, visa barnens utveckling i svenska som andraspråk (SVA) och andra ämnen samt ge grund för skriftliga omdömen. Skriftliga omdömen ges i ett ämne till de elever som inte får betyg i slutet av nian.

I grundskolan finns så kallad anpassad studiegång då även elevens timplan kan ändras. Utifrån individuella bedömningar kan rektor ta beslut om anpassad studiegång.

Under utslussning kan skolan organisera så att andraspråkseleverna får möjlighet att återvända till sin särskilda undervisningsgrupp, exempelvis under slutet av dagen, för att få stöttning i olika ämnen och hjälp att jobba mot målen. En sådan modell ger också eleven en trygghet i övergången till ordinarie klass.

---

4) BYGGA UPP ORDFÖRRÅDET I SVENSKA SPRÅKET FÖR OLIKA SKOLÄMNEN.

Sent anlända elever

Skolverkets definition av sent anlända elever är de som börjar i någon av grundskolans fyra sista årskurser när de kommer till Sverige, eller de som börjar direkt i gymnasieskolan. Det finns sällan någon särskild strategi för introduktion av sent anlända ungdomar, trots att Skolverket och tidigare Myndigheten för skolutveckling betonat att denna grupp har svårare att tillgodogöra sig introduktionen och svårare att hinna ikapp övriga elever.

Sent anlända elever är i behov av ett mer kraftfullt och välanpassat stöd. Detta också utifrån att det oftast tar längre tid för en äldre elev att lära sig det nya språket än för en yngre elev.

Tids om krävs för att nå infödd nivå i skolans läsämenen

Ankomstålder	Genomsnittlig tidsåtgång
5–7 år	3–8 år
8–11 år	2–5 år
12–15 år	6–8 år

Collier 1987, 1989, 2002, Cummins, 1981

Kartläggning och bedömning av elevernas tidigare kunskaper är oerhört viktig för att säkra att de inte tappar viktig tid i sin läroprocess inom områden där de tidigare tillgodogjort sig kunskaper.

Ämnesundervisning i grundskolan

För de nyanlända eleverna skall det göras en individuell planering, det ska finnas en tydlig målbild och elevernas utveckling i varje ämne ska följas upp kontinuerligt.

Eleven ska ha tillgång till alla ämnen, vilket bland annat är viktigt för deras framtida utbildningsmöjligheter. Genom att koppla samman ämnesundervisning och svenska som andraspråk ges eleverna möjlighet att även kunskapsmässigt utvecklas inom de olika ämnena, samtidigt som de får en bredare förståelse för det svenska språket. Om det finns flerspråkiga pedagoger och studiehandledare på modersmålet bidrar det än mer till elevens kunskapsutveckling. Det är viktigt att göra målen synliga för eleverna och ha höga förväntningar på att de ska lyckas.

Gymnasieskolan och svenska för invandrare

Introduktionsprogram i gymnasieskolan

Introduktionsprogrammen vänder sig till de elever som inte uppnått behörighet till nationella program i gymnasieskolan. Studierna syftar till förberedelser för annan gymnasial utbildning eller till arbetsmarknaden. Introduktionsprogrammen är preparandutbildning, programinriktat individuellt val, yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkintrouktion. Eleverna kan inte få en examen från ett introduktionsprogram. Däremot får de ett gymnasieintyg på den genomförda utbildningen.

För en nyanländ elev i gymnasieåldern är gymnasieskolans introduktionsprogram att föredra. En elev som alldeles nyligen anlant till Sverige börjar på introduktionsprogrammet språkintrouktion vars syfte är att möjliggöra för honom eller henne att gå vidare i gymnasieskolan, till ett annat introduktionsprogram eller nationellt program, eller till annan utbildning. En kartläggning och kunskapsvalidering görs för att individuellt anpassa efter varje enskild elevs behov. Språkintrouktion får kombineras med utbildning i svenska för invandrare (SFI).

Även nyanlända ungdomar kan ha kunskaper i svenska som motsvarar det som krävs för behörighet. I sådana fall kan de eleverna erbjudas utbildning på ett nationellt program eller, om eleverna är obehöriga till dessa, inom ett annat introduktionsprogram.

I Skolverkets riktlinjer i publikationen *Stödmaterial Introduktionsprogram* framgår också tydligt att språkinstruktionen förutom undervisning i svenska eller svenska som andraspråk även skall innehålla de grundskole- och gymnasieämnen som eleven behöver för sin fortsatta utbildning och som eleven inte har godkända betyg i.

Om eleven inte hinner med att bli behörig för att söka nationellt gymnasieprogram finns möjligheten att gå vidare med studierna inom den kommunala vuxenutbildningen. Senast det år man fyller 19 kan man söka till gymnasiet.

Svenska för invandrare

Svenska för invandrare (SFI) ska ge vuxna personer med annat modersmål än svenska grundläggande kunskaper i det svenska språket och ge dem möjlighet att kunna kommunicera både muntligt och skriftligt. Rätt till utbildning i svenska för invandrare har den som är bosatt i Sverige från och med andra kalenderhalvåret det år han eller hon fyller 16 år. Om ungdomar i gymnasieålder bara läser SFI får de inte samma grund för fortsatta studier som om de studerat i ett introduktionsprogram, och de har heller inte rätt till studiemedel, därför rekommenderas i allmänhet inte SFI för den målgruppen.

Läs mer:

www.barnintro.se och på bifogat usb-minne.

Kontakter mellan hem och skola

Läroplanen säger bland annat att alla som arbetar i skolan ska samarbeta med elevernas vårdnadshavare för att utveckla skolans innehåll och verksamhet, skolan ska vara en stimulerande inlärningsmiljö för alla elever. Läraren ska fortlöpande informera vårdnadshavarna om elevens skolsituation, trivsel och kunskapsutveckling, hålla sig informerad om den enskilda elevens personliga situation och iaktta respekt för elevens integritet.

Förskolan och skolan välkomnar ständigt barn och vuxna med många olika erfarenheter. Alla föräldrar vill sitt barns bästa och det är viktigt att skolan ser dem som en resurs oavsett bakgrund eller kulturella förhållningssätt. De flesta föräldrar vill delta aktivt i sina barns vardag i förskola och skola men svårigheten är att veta hur. Därför kan skolans initiativ till aktiviteter och samtal bli ett stöd när det gäller att kunna vara delaktig i sitt barns skolgång. Att bygga upp ett gott samarbete med ett ömsesidigt förtroende mellan skolan och barnets vårdnadshavare är viktigt för att skapa de bästa möjliga förutsättningarna för barnets/ungdomens utveckling och lärande.

När skolan bjuder in/kallar vårdnadshavarna till en träff är det viktigt att syftet med träffen är tydligt och att tolk används när det behövs. Ännu mer förståelse för mötet kan skapas genom att inbjudan/kallelsen innehåller en kortfattad, helst översatt information om mötets innehåll.

Läs mer:

På handbokens usb-minne och på www.barnintro.se finns bland annat en ordlista med begrepp från skolans värld samt exempel på informationsmaterial till föräldrar.

Kompetensutveckling

Skolverket säger: *”Kommunen bör identifiera behov av och samordna kompetensutveckling för den personal som har hand om utbildning.”*

För att kunna möta de nyanlända elevernas behov och ge dem kvalitativ undervisning krävs ett engagemang hos hela organisationen. Man måste bland annat se till att säkerställa lärarnas kompetens och skapa en genomtänkt organisation där man har rutiner, riktlinjer och mål och där personalen är delaktig i själva utvecklingsarbetet. Det är viktigt med en förtroendefull relation mellan lärare och elev och att lärarna och skolledarna inte ser de nyanlända barnen som en homogen grupp. Lärarnas förväntningar har stor betydelse för barnen och ungdomarna. Enskilda pedagoger i verksamheterna kan bidra till en positiv utveckling genom att ha en välkomnande attityd. Insatser i skolan tillsammans med vårdnadshavarnas höga ambitioner och förväntningar kan motverka de skillnader som uppkommer när en elev måste fortsätta sin utbildning i ett nytt land och under nya förutsättningar.

Det finns ett stort behov av att vara flexibel, att inte bara titta på elevernas kunskap i svenska eller på deras ålder. Nyanlända elever ska ha tillgång till alla ämnen, vilket kräver ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt. All personal, inklusive ledning och elevhälsa bör genomgå fortbildning i detta ämne (exempelvis med stöd av Nationellt Centrum för Svenska som andraspråk). I en sådan satsning bör processtödjare på skolan utses, som kan stötta sina kollegor och samtidigt se till att arbetet inte stannar upp utan hålls levande och utvecklas vidare. Personalen måste tro på de idéer som framförs och vara delaktiga i introduktion av ny personal. Kompetensutvecklingsinsatser bör följas upp kontinuerligt och utvärderas.

Det är den svenska skolan som måste anpassas efter eleverna, inte tvärtom. Skolan och pedagogerna behöver fortbildning för att eleverna ska nå resultaten.

Modersmålsundervisning

Barn som har minst en vårdnadshavare med annat språk än svenska som modersmål har rätt till modersmålsundervisning. Språket måste dock vara ett dagligt umgängesspråk för barnet och barnet ska ha grundläggande kunskaper i det (*skollagen SFS 2010:800 10 kap 7 § och 15 kap 19 §*). Undantag är modersmålsundervisning i minoritetsspråken samiska, finska, meänkieli, romani chib eller jiddisch, som ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. Det samma gäller ett barn som är adopterat och har ett annat modersmål än svenska.

Kommunen är skyldig att anordna undervisning om minst fem elever önskar undervisning i språket, men endast om det finns en lämplig lärare (*skolförordningen SFS 2011:185 5 kap 10 §*).

I många fall är det dock ett bekymmer att finna utbildade modersmållärare, särskilt i glesbygdskommuner. Det är därför viktigt att se till vilka samarbetsmöjligheter som kan finnas både inom och utom den egna kommunen.

Betänkandet ”Utbildning för elever i samhällsvård och fjärr- och distansundervisning” (SOU 2012:76) föreslår att det ska vara möjligt att bedriva fjärrundervisning. Men utredningen har kommit fram till att skälet till att införa fjärrundervisning ska vara att det saknas en behörig lärare i ämnet

eller kursen på den aktuella skolan eller i organisationen, att ämnet eller kursen inte erbjuds på skolan eller att antalet elever inte är tillräckligt för en undervisningsgrupp. Det ska fortfarande vara samma krav på skolorna när det gäller att kunna erbjuda elever studiehundledning och modersmålsundervisning, men det är tillåtet att erbjuda fjärrundervisning om det inte går att organisera med en pedagog på plats i klassrummet.

Nu går utredningen på remiss till myndigheter, organisationer och personer som får säga vad de tycker om förslaget. Regeringen kan sedan välja att ge en proposition till riksdagen. Utredningen uppskattar att tiden för remissförfarande och beredning av förslagen i Regeringskansliet samt behandling i riksdagen innebär att de flesta av de föreslagna författningsändringarna bör kunna träda i kraft senast den 1 april 2014 och kunna tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2014.

Utredningen föreslår att fjärrundervisning ska tillåtas i:

- » moderna språk
- » *modersmål, inklusive minoritetsspråk*
- » samiska i sameskolan
- » teckenspråk
- » *studiehundledning på modersmålet*
- » integrerad samisk undervisning i grundskolan

Syfte med modersmålsundervisning

Syftet med modersmålsundervisningen är aktiv tvåspråkighet. Eleven ska utveckla förmågan att göra sig förstådd i olika sammanhang.

Undervisningen ska:

- » Skapa bra förutsättningar för inläring av det svenska språket.
- » Bidra till en god identitetsutveckling för eleven.
- » Ge möjlighet att bibehålla och få mer kunskaper om elevens kulturella och språkliga bakgrund.

Modersmålsundervisningen kan anordnas som:

Språkval – modersmålet läses på språkvalstiden under åk 7–9.

Elevens val – inom elevens val ska eleven kunna fördjupa sina kunskaper, i ett eller flera ämnen som skolan erbjuder.

Utanför timplanen – skolan har möjlighet att lägga undervisning i modersmål utanför ordinarie skoltid.

Det tar flera år att tillägna sig ett nytt språk så att det fullt ut kan användas inom olika skolämnen. Forskning visar att kunskapsutvecklingen gynnas av att de begrepp som används i ämnesundervisningen befästs både på elevens modersmål och på svenska. Till dess att eleven hunnit tillägna sig svenska kan modersmålet användas för att studera ex. matematik eller samhällskunskap. Det finns också en mängd forskning som visar att goda kunskaper i modersmålet gör det lättare för barn som invandrat i skolåldern att tillägna sig majoritetsspråket.

Många modersmåls lärare är ambulerande vilket innebär att de arbetar på flera skolor. De ingår sällan i ett arbetslag. Det gör att de går miste om den pedagogiska diskussionen på skolan och de övriga lärarna går miste om att på ett naturligt sätt få ta del av modersmåls lärarnas erfarenheter och kunskaper. Enligt Skolinspektionen behöver det finnas gemensamma rutiner och tid för samarbete mellan modersmåls lärare, övriga pedagoger och skolledare.

SVA – svenska som andraspråk

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Att förstå talad och skriven svenska och att själv kunna uttrycka sig är avgörande både i och utanför skolan. För nyanlända elever, andraspråkselever, blir det en dubbel utmaning. Dels ska de lära sig det nya språket, dels ska de lära sig olika ämnen på ett språk de inte behärskar fullt ut. De ska komma ifatt kamraterna och hålla takten med dem. Dessutom ska de enligt kunskapskraven i Lrg 11 kunna visa på en rad viktiga förmågor:

- » Kommunicera
- » Använda begrepp
- » Beskriva
- » Förklara
- » Analysera
- » Resonera och argumentera (ta ställning, uttrycka och värdera)

Svenska som andraspråk (SVA) blir därför ett mycket viktigt ämne för elever med ett annat modersmål än svenska. Det är ett eget ämne med egen kursplan och betygskriterier. De timmar som eleven läser svenska som andraspråk ska motsvara timplanen för svenska. De båda ämnena, svenska som andraspråk och svenska, är likvärdiga och ger båda behörighet för studier på gymnasiet. SVA är inget enklare ämne. Det har ett annat fokus. Svenska som andraspråk kan organiseras som ett eget ämne och som språkval. Samplanering av SVA är det bästa, dvs. att det läggs parallellt med undervisningen i svenska. Dock finns ingen lag som säger att man inte får ha både SVA och svenska i ett klassrum samtidigt. Men då krävs en stor noggrannhet i klassrummet och hög kompetens hos pedagogen.

Det tar mellan 5 och 10 år innan man tillägnat sig det språkbruk som används i skolan, skolspråket. Svenska som andraspråk skall erbjudas i tid. Ofta upptäcks inte förrän i årskurs 4, (då abstraktionsnivån höjs) att språket inte håller. Många skolor börjar inte erbjuda sina elever SVA förrän i årskurs 7.

Vi har till uppgift att motverka ett bristperspektiv som ofta förekommer. Istället för att säga *”De som inte kan tillräckligt bra svenska får läsa SVA”* borde vi lyfta barnen och ämnet genom att påpeka att *”De som kan flera språk får läsa SVA.”*

Undervisningen i ämnet svenska som andraspråk ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om svenska språket. Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt svenska tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för särskilda syften. Det innebär att eleverna genom undervisningen ska ges möjlighet att utveckla språket för att tänka, kommunicera och lära. Undervisningen ska ge eleverna rika möjligheter att kommunicera på svenska utifrån sin kunskapsnivå, utan att ställa för tidiga krav på språklig korrekthet.

UR LÄROPLAN FÖR GRUNDSKOLAN 11, KURSPLAN FÖR SVA

Läs mer:

www.barnintro.se eller på usb-minnet som hör till handboken.

Studiehandledning

Enligt skolverkets allmänna råd har varje elev som har behov av studiehandledning på sitt modersmål rätt till det. Behovet avgörs av lärare/mentor tillsammans med elev och vårdnadshavare, och det formella beslutet tas av rektor. Forskning⁵⁾ visar att om begreppen som används i ämnesundervisningen parallellt ges till eleven på modersmålet främjas elevens kunskapsutveckling.

Syftet med studiehandledning är att stödja undervisningen för elev med annat modersmål än svenska för att eleven ska kunna uppnå målen i ett ämne. Rent praktiskt kan handledning ges på olika sätt – i förväg, i klassrummet, efter skoldagens slut eller via tekniska hjälpmedel som internet.

Målsättningen är att eleven ska få kunskaper i olika ämnen, lära sig ord och begrepp på två språk och lära sig studieteknik. Det handlar också om att utveckla sitt modersmål och det svenska språket samt att utifrån sina egna förutsättningar kunna hävda sig i den ordinarie klassen. För att bästa resultat ska uppnås av eleven krävs det att studiehandledaren och undervisande pedagog samarbetar kring planering, utvärdering och uppföljning.

Läs mer:

www.barnintro.se eller på usb-minnet som hör till handboken.

5) SKOLVERKETS ALLMÄNNA RÅD OCH KOMMENTARER 2008, SID 15

Meningsfull fritid och integration

Det är ofta svårt för nyanlända barn och ungdomar att få en aktiv och meningsfull fritid. En plats på fritids kan vara en väg att gå, och rektor har möjlighet att erbjuda en plats om man ser att det finns behov av språkträning eller annat stöd. Det gäller även om föräldrarna inte jobbar eller studerar.

Att skapa andra former av mångkulturella mötesplatser ger också barn från världens alla hörn och kulturer möjlighet att hitta vänner och introduceras i det svenska samhället. Här finns det många att inspireras av, i till exempel Huddinge samarbetar kommunen, Svenska kyrkan och idrottsföreningen framgångsrikt. Deras gemensamma mötesplats har fått namnet KomSamman. Att skapa mötesplatser och vara goda förebilder inom bl a föreningslivet är vårt gemensamma ansvar. Likaså är det viktigt att informera nyanlända barn och vuxna om vilka fritidsaktiviteter som finns på orten eller i närheten, även sådant som kanske känns självklart.

Biblioteket – låna böcker både på svenska och på sitt modersmål, läsa tidningar (kanske) från sitt hemland, låna musik och få tillgång till dator med Internet.

Fritidsgård – en mötesplats där alla ungdomar ska kunna känna sig välkomna, sedda och bekräftade.

Kulturskola och Musikskola i olika former – med exempelvis sång, teater, dans, måleri och möjlighet att spela instrument.

Simhall – träna vattenvana och simning, eller bara ha kul och slappna av.

Föreningar och kyrkliga församlingar – allt från schack till idrott.

Studieförbund – olika kurser och aktiviteter för alla åldrar.

Föräldrastöd

Att som flykting skapa sig ett nytt liv i ett nytt land är inte enkelt. Det handlar om att bygga upp en ny tillvaro långt från släkt och vänner och på helt andra premisser än tidigare, samtidigt som man kanske kämpar med minnet av svåra traumatiska upplevelser. Man förväntas snabbt lära sig ett nytt språk, förstå ett nytt samhällssystem och en ny skolkultur, hitta ett arbete och samtidigt hitta sin roll som förälder. Många nyanlända föräldrar vittnar om svårigheten att känna sig trygg i sin föräldraroll i det nya landet och man känner osäkerhet kring vad som förväntas och vilka rättigheter man har. Det är angeläget att dessa föräldrar får det stöd de behöver för att kunna ge sina barn en så trygg och begriplig tillvaro som möjligt.

Aktivitetsskvällar där föräldrar kan träffas och göra saker tillsammans, föräldragrupper på BVC eller inbjudande mötesplatser där man kan slinka in, ta en fika och prata en stund kan alla bidra till för att skapa möten där man kan samtala om livet i Sverige och om att vara förälder.

En annan stödinsats kan vara att anordna en föräldrakurs eller studiecirkel på temat ”Att leva med barn i Sverige”. Utifrån flera olika kurser som prövats i länet, finns ett förslag på en studiecirkel. Föräldrarna och en gruppleddare träffas en gång i veckan under 12–16 veckor. Varje tillfälle är två timmar och innehållet planeras i dialog med deltagarna. Utgångspunkten är FN:s Barnkonvention och man samtalar om föräldraskap och de teman som gruppen enats om tillsammans.

Läs mer:

Studieplan och utvärdering för studiecirkel ”Att leva med barn i Sverige” finns samlat på usb-minnet som hör till handboken och www.barnintro.se

KAPITEL 4 – Hälsa

Elevhälsa

Flyktingmottagningen informerar hälsocentralen om barnets eller familjens ankomst. Det är angeläget att en snabb integration i skola och förskola sätts i första hand, men det ska också förenas med att förebygga och förhindra smitta.

Jämtlands läns Landsting och Regionförbundet i Jämtlands län har upprättat en överenskommelse kring vissa nyanlända invandrare 0–17 år. Överenskommelsen avser riktlinjer som gäller hälsosamtal, provtagning inför verksamhetsstart samt hälsoundersökning. Landstinget har även upprättat rekommendationer för Hälsoundersökning – Asylsökande/nyanlända invandrarbarn 0–17 år.

Barnet eller familjen erbjuds en tid på hälsocentralen för ett första hälsosamtal och smittskyddsprover, om möjligt inom fem dagar efter ankomst. När provsvaren är klara får familjen tid för en hälsoundersökning. För barnen i grundskolan sker skolstart snarast efter provtagning (om inget särskilt hinder föreligger). Förskolebarnen börjar däremot först när svaret på smittskyddsproverna har kommit tillbaka. Skulle någon smitta upptäckas så gäller smittskyddslagen¹⁾.

Skolsköterska, kurator, psykolog och specialpedagog finns samlade inom skolans elevhälsa och utgör ett viktigt stöd för de nyanlända eleverna. (SFS 2010:800 25–28 §§). Särskilt viktig är deras förmåga att skapa en bra relation med barnen och ungdomarna så att de upplever att de har någon att vända sig till när de behöver stöd, hjälp, eller prata om något i förtroende. För barn upp till skolålder har barnhälsovården motsvarande ansvar.

Det är angeläget att det inom elevhälsan och barnhälsovården finns kunskap om posttraumatisk stress (PTSD) och hedersrelaterat våld och förtryck då flera av de nyanlända kan antas ha påverkats av stressande /förtryckande händelser eller livsvillkor.

Riksföreningen för skolsköterskor rekommenderar max 400 elever/heltid och skolsköterska, på ett normalvarierat elevunderlag. Hälsoarbete med nyanlända tar betydligt mer tid om man vill nå en likvärdig skolhälsovård och elevantalet/heltid bör då justeras nedåt.

---

1) SMITTSKYDDSLAGEN REGLERAR HUR VÅRDEN, SAMHÄLLET OCH MEDBORGARNA SKA MINSKA RISKEN FÖR EPIDEMIER OCH OKONTROLLERBAR SMITTSPRIDNING. DET HANDLAR OM TOTALT ETT 60-TAL SJUKDOMAR.

Ett exempel på rutiner inom skolhälsovården finns i Huddinge kommuns Resursteam för nyanlända barn och ungdomar. Där genomför skolsköterskan hälsosamtal, hälsokontroller, tuberkulintest och upprättar skolhälsovårdsjournaler. Skolsköterskan skriver remiss till vårdcentralen på de provtagningar som behöver göras. Barnet träffar skolläkaren för en hälsoundersökning och ordination av vaccinationer. Vid behov kontaktas teamets kurator eller så skrivs remiss till barnpsykiatrisk vård (BUP). Överlämning görs sedan till ordinarie skolsköterska som tar över skolhälsovårdsansvaret vilket även inkluderar slutförande av ordinerade vaccinationer.

Läs mer:

www.barnintro.se eller på [usb-minnet](#) som hör till handboken.

Kris- och trauma

Det går inte att arbeta professionellt med flyktingar och nyanlända utan att emellanåt komma i kontakt med olika kris- och traumareaktioner. Då är det viktigt att komma ihåg att trauman är normala reaktioner på onormala händelser. Människor som tvingats fly från sitt hem under krig eller naturkatastrof riskerar att traumatiseras av sina svåra upplevelser. Vilka besvär det skapar beror på många faktorer. Det är inte heller givet att symtomen och problemen kommer direkt, ibland börjar man inte må dåligt förrän flera år efteråt. Ofta handlar det om depressioner, stress, sömnproblem, mardrömmar och koncentrationssvårigheter. En hel del av de flyktingar som söker vård får diagnosen Posttraumatiskt stressyndrom, PTSD.

Det är betydelsefullt att ha en grundförståelse för hur komplext ett trauma är och vara beredd på att möta vitt skilda reaktioner. Men det är också viktigt att komma ihåg att när människor mår dåligt kan orsaken vara allt från relationsproblem i familjen till krigs- och tortyrskador. Oavsett orsak har också kroppen och psyket en förmåga att återhämta sig om de rätta förutsättningarna ges – om både den som drabbats och omgivningen erkänner och accepterar att trauman är normala reaktioner på onormala händelser. Att få stöd i att acceptera det som hänt och acceptera sina egna reaktioner är början på en läkande process. Målet måste också vara att alla stödinsatser bygger på en helhetsbild och en samverkan mellan olika instanser och personer som finns runt den som drabbats.

Posttraumatiskt stressyndrom

Posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) är en relativt ny psykiatrisk diagnos som förekommer i tryck första gången 1980. Den diagnosen som då gjordes byggde på forskning kring tusentals krigstraumatiserade Vietnamveteraner från USA. Sedan dess har mycket forskning tillkommit och diagnosen är idag mer nyanserad.

Diagnos i sex steg – Från A till E

Diagnosen är strukturerad i sex olika steg. Utgångspunkten för en person som kanske har PTSD är att det ska ha funnits en **förutsättning (A)** där personen har utsatts för en traumatisk händelse som kännetecknas av hot om död eller allvarlig skada riktad mot sig själv eller andra, och att situationen inbegrep intensiv fruktan, hjälplöshet eller rädsla. Beroende på bland annat hur och när händelsen inträffar kan mer eller mindre av hela den drabbades person påverkas.

Återupplevelsorna (B) – olika situationer, en lukt eller en plats, stress eller fysiska reaktioner kan leda till att den traumatiserade återupplever händelserna. Ibland kan det svårt att förstå vad som utlöste den obehagliga återblicken i det förflutna. Det är även vanligt med så kallade flashbacks och mardrömmar.

Ihållande undvikande beteende (C) där man undviker allt som kan förknippas med det som hänt. Det kan också få till följd att man isolerar sig från sin familj och andra runt omkring.

Ihållande arousal stress (D), förhöjd vaksamhet är att den traumatiserade får svårt att koncentrera sig, får sömnproblem, är lättretlig, ständigt spänd och reagerar onormalt kraftigt på t.ex. oväntade ljud. Personen kan inte återhämta sig eller slappna av.

De olika symtomen och störningarna ska ha funnits minst en månad, dvs. symtomen ska vara **varaktiga (E)**. För att diagnosen PTSD ska ges väger man slutligen samman de fem ovanstående kriterierna (A–E) och ser om det ger en **betydande belastnings- och funktionsnedsättning (F)** i vardagen: socialt, arbetsmässigt eller andra viktiga områden.

För människor som inte bara utsatts för en traumatisk situation, utan över en längre tid utsatts för svåra händelser, till exempel i krigssituationer eller upprepande tortyr i fångenskap, kan diagnosen PTSD vara ofullständig. Där blir det ofta tal om komplexa trauman som ger större utmaningar vad gäller behandling och stöd.

Mammor och pappor som traumatiserats kan må så dåligt att deras förmåga att vara förälder försämras. Samspelet mellan barn och förälder rubbas.

Det är viktigt att tänka på att barn som uppvisar symtom på PTSD inte behöver ha upplevt trauman själva, inte vara primärt traumatiserade. Trauman kan smitta. En eller båda föräldrarna kan vara traumatiserade vilket leder till att barnet blir sekundärt traumatiserat.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Förhållningssätt

När man kommer i kontakt med nyanlända barn som inte verkar kunna hantera vardagen på skolan eller förskolan och ger intryck av att inte må bra, är det normalitetsprincipen som ska tillämpas. Det innebär att de åtgärder eller rutiner som normalt följs i sådana situationer ska gälla även för dessa barn. Alltså man bör göra det man skulle ha gjort i vanliga fall.

De nyanlända barnen omfattas av samma regler och lagar som alla andra barn. I verksamheterna ska det finnas inarbetade rutiner för att ta hand om barnen i krissituationer, för utredningar och åtgärder samt för föräldrakonversationer och elevvårdskonferenser.

Vid oro för att ett barn far illa ska resurser som barn- och ungdomspsykiatri (BUP) och socialtjänsten användas.

Det är viktigt att skilja på behandlingsinsatser och hälsofrämjande insatser i vardagen. Behandling och eventuella diagnoser utförs av sjukvården. Det finns många behandlingsmetoder för personer med trauman, ofta i samtal med terapeut. I vardagen kan pedagoger och annan personal göra mycket. Forskning visar att en stödjande psykosocial miljö är en stor del i en behandling. Forskning visar också att strukturer och förhållningssätt i skola och förskola är bland de viktigaste faktorerna för att nyanlända barn ska kunna komma i balans och må bra. Projekt Barnintroduktion rekommenderar att man ska se till barnens resurser och ha ett salutogent förhållningssätt. Det salutogena förhållningssättet utgår ifrån Aron Antonovskys²⁾ hälsomodell som är uppbyggd på tre begrepp; *begriplighet*, *hanterbarhet* och *meningsfullhet*. Fokus är det friska i barnet och tillvaron, man lägger tonvikten vid det som går i stället för det som inte går. Den individ som upplever meningsfullhet och engagemang har större möjlighet att finna resurser att lösa problem.

---

2) BEGREPPET UTVECKLADES AV AARON ANTONOVSKY (1923–1994), PROFESSOR I MEDICINSK SOCIOLOGI OCH VERKSAM I ISRAEL OCH USA.

”Barn behöver normalisera sin tillvaro för att återhämta sig från trauman eller minimera långvariga och smärtsamma symtom. Fokusering på studier, kamratskap och lek är en värdefull hjälp för de barn som kan tillgodogöra sig den.”

”När stödet inte räcker – om traumatiserade flyktingbarn i vården”

RÄDDA BARNEN

Praktiska strategier i klassrummet

- » Skapa trygghet: samma lärare, samma rum, samma klass och samma tid.
- » Små grupper med tio elever eller färre.
- » Trånga mörka klassrum kan väcka ångest.
- » Ha gärna ett schema som inte varierar för mycket.
- » Inledande och avslutande ”ritualer” är trygghetsskapande.
- » Låt det vara tillåtet att gå ut en stund om man behöver.
- » Repetera mycket.
- » Inkludera fysiska (lätta) aktiviteter.
- » Undervisningen ger nya möjligheter till sammanhang och tillhörighet – vi behöver alla höra till.
- » Ha inte för långa pass med samma aktivitet – svårt att hålla koncentrationen.
- » Sätt gärna upp schemat eller kursplaneringen på väggen.
- » Förbered utflykter och studiebesök väl.
- » Informera barnen, föräldrar och kollegor om koncentrationssvårigheter och inlärningsproblem i samband med traumatisk stress (sömnproblem med mera).

KÄLLA PRAKTISKA STRATEGIER: MARIE-LOUISE LUNDBERG,
TEAMET FÖR KRIGS- OCH TORTYRSKADADE, BUP MALMÖ.

KAPITEL 5 – Sammanfattning

Rekommendationer

Vägen till framgång när det gäller mottagande, introduktion och undervisning av nyanlända barn och ungdomar kan se olika ut i olika kommuner och organisationer. Men tre mycket viktiga faktorer för att lyckas är tydliga riktlinjer, ansvarsfördelning och samverkan.

Kommun och skolledning ansvarar för att man i verksamheterna utgår från de riktlinjer som finns för utbildning av nyanlända elever¹⁾. Hittills har det inte varit så överallt, och det drabbar barnen negativt. Oklarheter i ansvarsfördelning har lett till att uppgifter som exempelvis förmedla information till vårdnadshavare, boka en tolk eller ordna en översättning har *någon annan* förväntats göra.

Projekt Barnintroduktion i Jämtlands län kan med stöd av forskning och lagar samt andras och egna erfarenheter därför rekommendera följande:

- » Ha samverkan mellan olika aktörer till exempel mellan landsting, flyktingmottagning, arbetsförmedling, förskola, skola och gymnasieskola.
- » Ha riktlinjer och en genomtänkt strategi för mottagande och introduktion av nyanlända barn och ungdomar, men glöm inte att många av verksamhetens ordinarie rutiner för att hantera olika situationer ofta fungerar lika bra för nyanlända.
- » Ha drivande chefer samt stöd och förankring hos politiker.
- » Använd alltid en professionell tolk den första tiden och när det behövs vid andra tillfällen. Översätt även skriftlig information till barn och föräldrar. När det inte finns möjlighet att översätta, skriv på enkel svenska och använd bilder.
- » Ha personal i kommunen och verksamheterna med kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck samt posttraumatiskt stress (PTSD).
- » Se till att all personal känner till att tjänstemän som arbetar med barn eller som i sitt arbete får kunskap om barn i utsatta situationer är skyldig att anmäla det de vet eller misstänker till socialtjänsten (enligt socialtjänstlagen, 14 kap 1 §).

---

1) SE SKOLVERKETS ALLMÄNNA RÅD.

- » Arbeta med ett interkulturellt förhållningssätt. Det handlar om utbyte, samspel och om att bygga broar mellan människor och kulturer. Vad är det för attityder till nyanlända på vår arbetsplats – ett problem eller möjligheter till utveckling?
- » Informera så brett som möjligt om flyktingsituationen i världen, i Sverige och i närområdet. Diskutera värdegrundsfrågor i ett öppet klimat på arbetsplatsen och i klassrummet.
- » Skapa förståelse och samsyn kring begreppet likvärdighet. Att nyanlända elever ska erbjudas samma möjligheter som infödda ställer krav på flexibilitet och anpassning. Det är exempelvis inte likvärdigt att alla får samma typ av information när någon i klassrummet inte förstår innebörden i vad som sägs.
- » Ge kompetensutveckling till all personal i språkutvecklande arbetssätt och interkulturellt förhållningssätt. Följ upp och utvärdera kompetensutvecklingsinsatserna.
- » Se över möjligheter att organisera aktiviteter för fritid och lov.
- » Centrera eleverna både fysiskt, organisatorisk och socialt. Göm inte eleverna och glöm dem inte när det är gemensamma aktiviteter på skolan.
- » Involvera vårdnadshavarna. Se föräldrarna som en resurs. Bjud in till skolan. Stötta genom föräldrautbildningar om möjligt på olika språk och bekräfta föräldrarollen.
- » Visa på goda exempel som redan finns på arbetsplatsen. Låt medarbetarna berätta för sina arbetskamrater. Skapa utrymme för diskussioner.
- » Ha en samordnare i skolan för introduktion av nyanlända barn och ungdomar. Samordnaren kan ha en rådgivande funktion och fungera som länk mellan flyktingmottagningen och skolan. En samordnare kan leda och dokumentera de inledande samtalen/mötena med de nyanlända och deras vårdnadshavare samt driva utvecklingen av språkutvecklande arbetssätt och kompetensutveckling på skolan.
- » Se över organisationen av modersmåls lärare och studiehandledare. För att få behålla kompetent personal bör kommunen se över hur dessa kan erbjudas heltidstjänster. Modersmåls lärare och studiehandledare ska ingå i arbetslagen. Annars är det svårt att samverka med andra och vara delaktig i det pedagogiska utvecklingsarbetet.

- » Tydliggör SVA-lärares, modersmåslärares och studiehandledares uppdrag och ansvarsområden.
- » Arbeta för en bred och systematisk kartläggning av tidigare kunskaper med hjälp av modersmåslärare/studiehandledare.
- » Ha en individuell planering med en tydlig målbild och kontinuerlig tät uppföljning för alla elever.
- » Se över tiden som barnen är i förberedelseklass, det får nyttjas enda stunder en strikt begränsad tidsperiod (6–12 månader). Ha löpande utslussning till de ordinarie grupperna i olika ämnen.
- » Ha en klar strategi för och förstärkning av utslussning/övergång till ordinarie skola/klass.
- » Se till att de nyanlända har tillgång till samtliga ämnen; ämnesundervisning med perspektiv på svenska som andraspråk.

Referenser

MIGRATION – MYNDIGHETER & FÖRBUND	
Arbetsförmedlingen Jämtlands läns landsting Länsstyrelsen Migrationsverket – kommuninformation Regionförbundet Riksdagen Regeringen Sveriges kommuner och landsting	www.arbetsformedlingen.se www.jll.se www.lansstyrelsen.se/jamtland www.migrationsverket.se www.migrationsverket.se/info/externa.html www.regionjamtland.se www.riksdagen.se/Dokument-Lagar/ www.regeringen.se www.skl.se
BARN OCH SKOLA	
Barnperspektivet BRIS Forskning.se Läraryrskommittén Lärarnas Riksförbund Mittuniversitetet Modersmål, mötesplats Nationellt centrum för svenska som andra språk Resurscentrum för nyanlända Riksföreningen för skolskötterskor Rädda Barnen Röda korset Skolinspektionen Skolverket – publikationer Tema asyl & integration Umeå Universitet	www.barnperspektivet.se www.bris.se www.forskning.se www.lararforbundet.se www.lr.se www.miun.se http://www.modersmal.net/ www.andrasprak.eu www.huddinge.se/sv/Kommun-och-politik/ny i huddinge/ny-i-sverige/ www.skolskoterskor.se www.raddabarnen.se www.rodakorset.se www.skolinspektionen.se www.skolverket.se www.skolverket.se/publikationer www.temaasyl.se www.umu.se

Kontakter projektet

www.barnintro.se

Projektledare

Elisabeth Lindholm, 0670-161 67
elisabeth.lindholm@stromsund.se

Projektpedagoger

Ann Bornestig, Strömsund
ann.bornestig@zonline.se

Helen Jonsson, Åre
helen.jonsson@zonline.se

Heléne Kristoffersson, Berg
helene.kristoffersson@berg.se

Orsolya Vas, Bräcke
orsolya.vas@zonline.se

Pia Bredberg, Krokomb
pia.bredberg@zonline.se

Anna Andersson, Härjedalen
anna.andersson@fc.herjedalen.se

Edith Simonsson, Härjedalen
edith.simonsson@fc.herjedalen.se

Mina egna kontakter

Innehållsförteckning usb-minne och hemsida

Kapitel 1 – Bakgrund

- » Barnkonventionen, Unicef
- » RÖK – Regional Överenskommelse mottagning och etablering i Jämtlands Län
- » Checklista – Flyktingmottagningens arbete
- » Exempel på överenskommelse om ansvarsfördelning
- » M.fl.

Kapitel 2 – Samtal

- » Samtal med mening – att använda tolk, *Elisabeth Lindholm*
- » God tolksed, *Kammarkollegiet*
- » Samtal – goda råd, *Berit Holter*
- » Välkomst- och Introduktionssamtal – samtalsunderlag
- » M.fl.

Kapitel 3 – Lära för livet

- » Checklistor för mottagande
- » Exempel på utskick till föräldrar, blanketter och översättningar
- » Föräldrastöd – Att leva med barn i Sverige
- » Publikationer, bland annat:
  - Stödmaterial Introduktionsprogram, *Skolverket*
  - Allmänna råd, *Skolverket*
  - Flerspråkighet i förskolan, *Myndigheten för skolutveckling*
  - Elevers läs och skrivutveckling, *Skolverket*
  - Nya språket lyfter, *Skolverket*
  - Utbildning för nyanlända elever, *Skolinspektionen*
  - Få syn på språket, *Skolverket*
  - Föräldraboken, *BRIS – på 11 olika språk*
  - Dags för betyg, *Skolverket – på 11 olika språk*
- » Att nå framgång genom språket, *Helen Jonsson & Helene Kristoffersson*
- » Svenska som andraspråk, *Orsolya Vas*
- » M.fl.

Kapitel 4 – Hälsa

- » Överenskommelse Landstinget
- » Tandhälsoundersökning
- » Publikation Socialstyrelsens riktlinjer för skolhälsovården, *Socialstyrelsen*
- » M.fl.

Kapitel 5 – Sammanfattning

- » Att främja nyanlända elevers kunskapsutveckling, *Skolverket*
- » Nyanlända elevers utbildning – från 10 kommuner, *SKL*
- » Ordlista
- » Referenser och länkar
- » Kontaktuppgifter, projektmedarbetare, projektpedagoger och styrgrupp
- » Publikation Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn, *Socialstyrelsen*
- » M.fl.

Större delen av de publikationer vi hänvisat till i texter och som använts som referensmaterial finns tillgängliga på usb-minnet som hör till handboken samt på vår hemsida www.barnintro.se. Reservation för ändringar, framförallt tillägg av material.

DET BÄSTA FÖR BARNEN – det är en handbok för dig som möter Selman, Ramin, Nahla, Azra och alla andra nyanlända barn i Jämtlands län. Kanske jobbar du som skolsköterska, lärare eller sitter i receptionen på hälsocentralen. Gör handboken till din bok, ta till dig det som kompletterar dina egna kunskaper och framförallt, använd det som skapar förutsättningar för ett bra mottagande av alla våra barn.

www.barnintro.se

Bergs kommun
Bierjen tjielte

Krokoms kommun
KROKOMEN TJIELTE

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Strömsunds Kommun

HÄRJEDALENS KOMMUN

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska flyktingfonden